SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2629

av Rickard Nordin (C)

Kommunala avgifter och handläggningstider

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tydligare nationella regler för vilka kostnader som får ligga till grund för kommunala avgifter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om öppna, digitalt tillgängliga och jämförbara kommunala taxor och handläggningstider och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella riktvärden för avgifter och handläggningstider i enkla standardärenden, med krav på motivering vid betydande avvikelser, och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Kommuner och regioner ansvarar för en rad viktiga tjänster som företagare och privatpersoner behöver för att kunna bygga, utveckla och driva sina verksamheter. Det kan handla om bygglov, miljötillsyn, livsmedelskontroll, tillstånd och andra former av myndighetsutövning.

Avgifter för dessa tjänster ska vara rimliga, transparenta och möjliga att förstå. Den som ansöker om ett bygglov eller behöver ett tillstånd ska kunna veta vilka kostnader som väntar, vad avgiften grundar sig på och hur lång handläggningstiden förväntas bli.

I dag kan avgifter och handläggningstider skilja sig betydligt mellan kommuner. Skillnader kan vara motiverade av exempelvis lokala förhållanden, ärendenas komplexitet eller hur verksamheten är organiserad. Men när likartade ärenden leder till väsentligt olika kostnader och väntetider utan att skillnaderna är begripliga eller tydligt motiverade riskerar det att skapa osäkerhet och försämra förutsättningarna för företagande och investeringar.

För mindre företag, som sällan har resurser att anlita externa konsulter eller juridiska experter, kan höga och svårförutsägbara avgifter innebära ett särskilt stort hinder. Detsamma gäller privatpersoner som vill bygga om eller bygga till sina bostäder. Onödigt krångliga och oförutsägbara processer riskerar att fördröja investeringar, fördyra byggprojekt och försvåra utvecklingen av såväl bostäder som företag.

Det behövs därför bättre förutsättningar för insyn, jämförelser och ansvarsutkrävande när kommunala avgifter bestäms.

Tydliga regler för vilka kostnader som får ingå

Kommunala avgifter ska ha stöd i lag och följa de principer som gäller för respektive verksamhet. En grundläggande princip i kommunallagen är självkostnadsprincipen, som innebär att kommuner och regioner som huvudregel inte får ta ut högre avgifter än vad som motsvarar kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som tillhandahålls. För vissa verksamheter gäller dessutom särskilda bestämmelser om avgifter.

Trots detta kan det vara svårt för den enskilde att förstå hur en avgift har beräknats och vilka kostnader som faktiskt ingår. Det behöver därför bli tydligare vilka kostnadsposter som får belasta olika typer av kommunala ärenden, hur gemensamma kostnader ska fördelas och hur avgifterna ska stå i proportion till den verksamhet som avgiften avser.

Regeringen bör se över regelverket och vid behov återkomma med förslag som ger tydligare nationell vägledning för beräkning av kommunala avgifter. Syftet ska vara att säkerställa att avgifter har en tydlig koppling till relevanta kostnader och att kostnader inte förs över på enskilda eller företag utan tillräckligt stöd.

Reglerna behöver samtidigt ta hänsyn till att kommunernas verksamheter och lokala förutsättningar skiljer sig åt. Målet är inte att alla avgifter ska vara identiska, utan att det ska vara tydligt vad avgifterna avser och hur de har beräknats.

Öppna och digitalt jämförbara taxor och handläggningstider

Den som behöver ett kommunalt tillstånd eller en myndighetsprövning ska enkelt kunna ta reda på vad det kostar och hur lång tid processen normalt tar. I dag är informationen inte alltid presenterad på ett sätt som gör det enkelt att jämföra kommuner eller förstå skillnader mellan olika typer av ärenden.

Kommunala taxor och handläggningstider bör därför redovisas öppet, digitalt och i jämförbara format. Informationen bör vara lätt att hitta på kommunernas webbplatser och presenteras enligt gemensamma nationella principer.

Det bör framgå hur avgiften beräknas, vilka moment som ingår, vilka eventuella tilläggsavgifter som kan tillkomma och vilka handläggningstider som normalt gäller. För relevanta ärendetyper bör kommunerna också redovisa faktiska handläggningstider, så att det går att jämföra utlovade tider med hur lång tid ärenden verkligen tar.

Jämförbarheten bör bygga på gemensamma definitioner och standardiserade uppgifter. Det är särskilt viktigt att skilja mellan enkla standardärenden och mer komplicerade ärenden där omfattningen av utredningen kan variera betydligt.

Öppen och jämförbar information stärker både företagens och privatpersonernas möjligheter att planera. Den gör det också lättare för kommunerna att lära av varandra, identifiera effektiva arbetssätt och upptäcka onödigt höga kostnader eller långa väntetider.

Nationella riktvärden för enkla standardärenden

För enkla och återkommande ärenden bör det finnas nationella riktvärden för avgifter och handläggningstider. Sådana riktvärden kan ge både kommuner och sökande en tydligare bild av vad som är en normal och rimlig nivå.

Riktvärdena bör utgå från jämförbara ärendetyper och ta hänsyn till relevanta kostnader och krav på rättssäker handläggning. De bör inte vara bindande nationella taxor eller innebära att staten tar över kommunernas ansvar för den lokala organisationen.

Däremot bör betydande avvikelser från riktvärdena kunna förklaras och motiveras öppet. Om en kommun exempelvis tar ut väsentligt högre avgifter eller har avsevärt längre handläggningstider än jämförbara kommuner för ett enkelt standardärende bör det framgå vilka sakliga förhållanden som ligger bakom skillnaden.

En sådan ordning skulle stärka transparensen utan att inskränka den kommunala självstyrelsen mer än nödvändigt. Den skulle också skapa drivkrafter för effektivare processer och göra det enklare att skilja mellan motiverade lokala skillnader och kostnader eller väntetider som beror på bristande effektivitet.

Rimliga avgifter stärker företagande och lokal utveckling

Kommunalt självstyre är en viktig del av det svenska samhällsskicket. Kommunerna ska även fortsättningsvis kunna anpassa sin verksamhet efter lokala behov och förutsättningar. Men självstyret bör kombineras med tydliga spelregler, öppenhet och möjligheter att jämföra resultat.

Rimliga och förutsägbara avgifter är en viktig del av ett gott företagsklimat. De underlättar investeringar, minskar osäkerheten för småföretagare och gör det enklare för privatpersoner att planera byggprojekt. Tydliga avgifter och effektiv handläggning kan dessutom bidra till att fler projekt genomförs och att kommunerna uppfattas som förutsägbara och professionella myndigheter.

Det handlar inte om att avskaffa det kommunala planmonopolet eller att staten ska detaljstyra varje kommunal taxa. Det handlar om att säkerställa att kommunala avgifter är begripliga, motiverade och rimliga, och att skillnader mellan kommuner kan förklaras på sakliga grunder.

Regeringen bör därför ta initiativ till tydligare regler för avgiftsberäkning, öppna och digitalt jämförbara uppgifter om taxor och handläggningstider samt nationella riktvärden för enkla standardärenden. På så sätt kan den kommunala självstyrelsen värnas samtidigt som företagare och privatpersoner får bättre förutsättningar att förstå, förutse och påverka de kostnader som möter dem.

Rickard Nordin (C)